

НАУКОВО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЕДВАРДА-АНДРІЯ ЖАРСЬКОГО ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

держава буде тим успішнішою, чим більше її громадяни будуть здатні спілкуватися зі світом. Вивчення іноземної мови сприятиме розширенню мобільності студентів, викладацького й іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом.

1. Біляєв О., Вашуленко М., Плахотник В. Концепція мовної освіти в Україні // *Рідна школа*. – 1994. – №9. – С. 71 – 73.

2. Волков О. Реформування освіти: європейський аспект // *Шлях освіти*. – 1996. – №1. – С. 2 – 4.

3. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ ст.)». – К.: Райдуга, 1994. – 60 с.

4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти і програма для загальноосвітніх навчальних закладів // *Англійська мова та література*. – 2004. – №35. – С. 2 – 3.

5. Методика обучения иностранным

языкам в средней школе: Учебник / Гез Н., Ляховицкий М., Миролюбов А. и др. – М.: Высш. школа, 1982. – 373 с.

6. Ніколаєва С. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. – К., 1999. – 350 с.

7. Павліченко О. Рада Європи і питання освіти // *Шлях освіти*. – 1996. – №1. – С. 33 – 35.

8. Пассов Е. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.

9. Пелагеша Н. Мова рідна і дві іноземні // *Дзеркало тижня*. – 2008. – №25. – 5–11 липня. – С. 4 – 5.

10. Першук О. Реформи навчання іноземних мов у Європі – відповідь на виклики сучасності // *Шлях освіти*. – 2007. – №3. – С. 21 – 24.

11. Степенко Г. Співробітництво в галузі вивчення іноземних мов // *Шлях освіти*. – 1996. – №1. – С. 43 – 45.

Стаття надійшла до редакції 29.11.2008

УДК 37.013.2

Ірина Кізін, аспірант Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

НАУКОВО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЕДВАРДА-АНДРІЯ ЖАРСЬКОГО ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті обґрунтовано перспективу історико-педагогічного дослідження науково-просвітницької діяльності та педагогічних ідей Е.-А. Жарського задля їх використання в сучасних умовах.

Ключові слова: Едвард-Андрій Жарський, науково-просвітницька діяльність, науково-педагогічні ідеї.

Актуальність проблеми визначається тим, що в останні роки посилилась увага до науково-педагогічного знання, відображеного в працях педагогів та діячів української культури в діаспорі. Це обумовлено необхідністю відтворити цілісний культурно-історичний процес розвитку української національної педагогіки, включивши до її скарбниці наукові, просвітницькі, педагогічні ідеї педагогів у т.зв. материковій Україні та за її межами, минулого і сьогодення. Вирішення цього завдання неможливе без ґрунтового вивчення і включення до скарбниці української педагогіки спадщини одного із творців національної педагогіки в Україні та українській діаспорі, просвітителя і педагога Едварда-Андрія Жарського (1906–2001).

Стан розробленості проблеми. Інтерес до педагогічних поглядів Е.-А. Жарського у контексті вивчення галицької педагогіки та діаспори зріс в останні десятиліття – у період, коли в історії української педагогіки реконструюється цілісна модель української системи національного виховання, відроджується і впроваджується у практику національна виховна традиція.

Зокрема, до проблеми вивчення історії освіти та виховання в Галичині у першій половині ХХ ст. зверталися українські педагоги Л. Дерев'яна, О. Караманов, Г. Кемінь, В. Кравець, О. Любар, Б. Ступарик, М. Чепіль та ряд інших. Ними розглянуті регіональні особливості галицької педагогіки в її культурно-історичному розвитку в контексті української національної та світової

НАУКОВО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЕДВАРДА-АНДРІЯ ЖАРСЬКОГО ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

педагогіки, у відповідності до її реформаторських тенденцій кінця XIX – першої половини XX ст. Менш розробленою є проблема педагогічної спадщини української діаспори, зокрема Західної. Загальну характеристику розвитку освіти в діаспорі дано в працях В. Андрущенко, О. Любара, О. Сухомлинської, Т. Усатенко. Педагогічну спадщину окремих діячів української діаспори (Г. Ващенко, І. Огієнка, С. Русової) вивчали О. Вишневський, М. Левківський, О. Микитюк, П. Щербань, М. Фіцула. Постать Е.-А. Жарського, значення його культуротворчої просвітницької діяльності опосередковано вивчалися Є. Коваленко, Б. Савчуком, М. Стельмаховичем у контексті діяльності Українського Пласту (1911 – 1939); Б. Трофим'яком – у контексті вивчення історичної проблеми ролі і значення гімнастично-спортивних організацій у національно-визвольному русі Галичини другої половини XIX – першої половини XX ст.; О. Вацебою – у дослідженні проблем фізичного виховання і спорту української молоді в минулому і сьогоденні. Науково-просвітницька, педагогічна діяльність та ідеї Е.-А. Жарського не були в Україні предметом окремого історико-педагогічного дослідження, не систематизовано педагогічні ідеї Е.-А. Жарського та не визначено перспективу їх використання у сьогоденні.

Мета статті. Обґрунтувати перспективу історико-педагогічного дослідження науково-просвітницької діяльності та педагогічних ідей Е.-А. Жарського задля їх використання в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Народився Е.-А. Жарський у Східній Галичині у м. Жовква (сучасна Львівщина). Біографічний нарис життя і діяльності Е.-А. Жарського, модель його науково-просвітницької діяльності включає такі факти: у 1924 – 28 рр. навчався на природничо-математичному факультеті Львівського університету за спеціальністю біологія і географія, у 1926 – 1932 рр. перебував на посаді наукового працівника інституту зоології при Львівському університеті, виконував обов'язки керівника зоологічної частини Природничого музею НТШ, паралельно працював вчителем у львівських гімназіях, у 1939 – 40 рр. був директором приватної гімназії ім. Т. Шевченка, у 1940 – 1941 рр. працював асистентом на кафедрі загальної зоології Львівського університету, у роки війни керував дослідними рибними ставками Галичини. Е.-А. Жарський брав участь в організації та розбудові галицького “Пласту” (з 1922 р.). У галицький (львівський) період життя Е.-А. Жарський активно займався журналістською діяльністю (вів

спортивну рубрику в офіційному пластовому виданні “Молоде життя”, був позаштатним кореспондентом часописів “Відродження”, “Вісті з луку”, “Готові”, “Життя і знання”, “Новий час”, “Просвіта”, “Сокільські вісті”, “Український пасічник”), у 1933 – 1934 рр. був редактором органу Фронту національної єдності “Перемога”, а з 1935 року редагував “Сокільську бібліотеку”. Е.-А. Жарський активно займався спортом, брав участь і перемагав у регіональних змаганнях з боксу та легкої атлетики, опублікував декілька десятків наукових та науково-педагогічних праць з теорії та історії спорту, природознавства, проблем фізичного виховання молоді. З 1949 року Е.-А. Жарський проживає у США, де продовжує займатись науково-просвітницькою та педагогічною діяльністю. А саме, працює на посаді професора Українського Технічного інституту в Нью-Йорку, тривалий час очолює Центральний орган шкіл українознавства в США – Шкільну Раду (1953 – 1954 рр., 1961 – 1977 рр.), виступає ініціатором та організатором проведення численних науково-практичних конференцій, присвячених проблемам теорії і практики навчання і виховання української молоді, бере активну участь разом з В. Кубійовичем у виданні Енциклопедії Українознавства, публікує ряд праць з питань спорту і фізичної культури (тіловиховання), підручники з історії і теорії педагогіки, методичні посібники для учнів і вчителів.

Життя і діяльність Едварда Жарського в Галичині і США пов'язані з основними ідеями та тенденціями розвитку української галицької педагогіки першої половини XX ст., які були перенесені на терени розвитку української педагогіки та освіти у другій половині XX ст. в діаспорі. Такими тенденціями є: 1) засвоєння світової класичної педагогічної спадщини; 2) впровадження в життя основних ідей світової реформаторської педагогіки; 3) зв'язок освіти та виховання з українською національною ідеєю, в основу якої було покладено збереження і розвиток етнокультурної самобутності українців в умовах колонізації земель України та обґрунтування потреб українців у національному вихованні з визначенням шляхів і засобів його здійснення. Це визначає необхідність вивчати науково-просвітницьку діяльність та демократичні педагогічні ідеї Е.-А. Жарського у контексті української педагогіки та провідних ідей світової реформаторської педагогіки XX ст.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: виявивши культурно-історичні умови розвитку науково-просвітницької

НАУКОВО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЕДВАРДА-АНДРІЯ ЖАРСЬКОГО ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

діяльності та формування педагогічної спадщини Е.-А. Жарського, визначити місце, роль і значення науково-просвітницької діяльності та педагогічних ідей Е.-А. Жарського у контексті української та світової педагогіки ХХ ст.; обґрунтувати методологію дослідження науково-просвітницької діяльності і педагогічної спадщини Е.-А. Жарського; здійснити виклад педагогічних ідей Е.-А. Жарського; визначити предмет, мету і завдання освіти у системі педагогічних поглядів Е.-А. Жарського; виявити основні напрями і змістові компоненти виховання у педагогічній концепції Е.-А. Жарського; проаналізувати методико-дидактичні аспекти педагогічної спадщини Е.-А. Жарського; визначивши місце і значення науково-просвітницької діяльності Е.-А. Жарського у сучасній системі освіти України, виявити прикладні аспекти реалізації його педагогічних ідей у сьогоденні.

Дослідження життя і діяльності, науково-педагогічних ідей Е.-А. Жарського може бути здійснено на основі використання *конкретно-історичного аналізу*, що дозволить виявити культурно-історичні умови розвитку науково-просвітницької діяльності та формування педагогічної спадщини Е.-А. Жарського; *принципів і методів системного підходу до пізнання*, на основі яких буде визначено місце, роль і значення науково-просвітницької діяльності та педагогічних ідей Е.-А. Жарського у контексті української та світової педагогіки ХХ ст., а також місце і значення науково-просвітницької діяльності Е.-А. Жарського у сучасній системі освіти України; *герменевтичного підходу* до тлумачення науково-педагогічних праць Е.-А. Жарського, що допоможе здійснити їх порівняльний і змістовий аналіз, здійснити концептуальний виклад педагогічних ідей Е.-А. Жарського, відтворити модель науково-просвітницької діяльності Е.-А. Жарського; а також *основних методологічних положень* Національної доктрини розвитку освіти.

Для ґрунтового історико-педагогічного вивчення життєвого шляху, науково-просвітницької діяльності та педагогічних ідей Е. Жарського необхідно опрацювати матеріали Центрального державного історичного архіву України у Львові, які стосуються досліджуваної проблеми, галицькі періодичні видання першої половини ХХ століття, періодичні педагогічні видання української діаспори в США, у яких Е.-А. Жарський публікував свої науково-педагогічні праці, довідкову літературу, сучасні історико-педагогічні розробки, наукові та педагогічні праці Е.-А. Жарського та про нього.

Це дасть можливість увести в науково-педагогічний обіг нові факти та документи, а також виявити культурно-історичні обставини розвитку науково-просвітницької діяльності та формування педагогічної спадщини Е.-А. Жарського в галицький (львівський) період (до 1939 р.) і в еміграції у США (з 1949 р.): умови колоніальної залежності українських земель Східної Галичини, в яких протікав львівський період життя та діяльності Е. Жарського; іноетнічне оточення української діаспори у США, до якої належав Е.-А. Жарський з 1949 року; протистояння асимілятивним процесам засобами науки, освіти, спорту, просвітництва.

Наукова діяльність та педагогічні ідеї Е.-А. Жарського упродовж усього життя мали просвітницький характер, сприяли популяризації передових ідей світової педагогіки (зокрема реформаторської) у контексті української, а також розбудові української національної системи виховання.

Так, у статті “Мистецтво навчання” Е.-А. Жарський, відштовхуючись від запропонованого німецьким педагогом кінця ХVІ – початку ХVІІІ ст. В. Ратке розуміння дидактики як “мистецтва навчання”, прослідковує еволюцію цього терміну і його змістове наповнення в історико-педагогічному аспекті: у “Великій дидактиці” Я.А. Коменського, Й.Г. Песталоцці, Й.Ф. Гербарта. У цій праці Е. Жарський показав себе як компетентний дослідник історії педагогіки. Особливо актуальними для української педагогіки, яка сьогодні керується особистісно зорієнтованими настановами, є критичне осмислення Е.-А. Жарським “формальних ступенів” Й.Ф. Гербарта, в якій виявляє себе “байдужість... для емоціональних переживань учня, пасивність учня”. Е.-А. Жарський переконаний, що “при такому навчанні ледве чи було місце на свободну й самостійну працю” [1, 15]. На нашу думку, ці критичні зауваження Е.-А. Жарського щодо “формальних ступенів” Й.Ф. Гербарта визначені впливом ідей реформаторської педагогіки, які були особливо популярними в Галичині у першій половині ХХ ст., де почалася науково-просвітницька діяльність Е.-А. Жарського і його становлення як педагога і дослідника історії педагогіки.

Вивчення педагогічних ідей Е.-А. Жарського щодо основних напрямків і змістових компонентів виховання, методико-дидактичних аспектів виявляє концептуальне розуміння педагогом цілісної єдності навчання і виховання; визначення мети і завдань освіти в її орієнтації на особистість вихованця, його всебічний розвиток шляхом

ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В КОНТЕКСТІ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ

самовдосконалення і саморозвитку. У спадщині Е.-А. Жарського важливого значення надано меті навчання і виховання. З цього приводу промовистою є назва статті педагога “Невже тільки вчити?”, у якій щодо мети виховання поставлено риторичне запитання, відповідь на яке очевидна: треба “навчити учнів, як мають учитися” [3, 14].

Висновки. Історико-педагогічне вивчення науково-просвітницької діяльності та педагогічних ідей Е.-А. Жарського уводить постать та спадщину непересічного українського педагога і громадського діяча у контекст історії світової та української педагогіки. Основні науково-методичні нароби, положення й висновки дослідження можуть бути використані у розробці навчальних програм, посібників, для організації позакласної (позашкільної) роботи з молоддю, у подальших педагогічних дослідженнях.

1. Жарський Е. Мистецтво навчання// Рідна школа: Бюлетень Шкільної ради УККА – Централі Опікунів Шкіл Українознавства “Рідна школа”. – Нью-Йорк: Шкільна рада УККА. – квітень, 1969. – рік VI. – Ч. 2 (25). – С. 13 – 15.

2. Жарський Е. Напрявні української виховної системи// Рідна школа: Бюлетень. – Нью-Йорк: Шкільна рада УККА. – червень, 1967. – рік IV. – Ч. 3 (15). – С. 2 – 7.

3. Жарський Е. Невже тільки вчити?// Рідна школа: Бюлетень Централі шкіл українознавства “Шкільна Рада” УККА, Об’єднання українських педагогів Канади, Централі спонсорів “Рідна школа”, ОК Централі “Учительських громад”. – Нью-Йорк – Торонто – Дітройт. – Ч. 5 (26). – жовтень, 1958. – рік IV. – С. 14.

4. Трохим’як Б.Є. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст.). – Автореф. дис....д-ра істор. наук: 07.00.01. – НАН України. Ін-т українознавства. – Львів, 2003. – 40 с.

5. Український спортивний показчик книжкових видань з фізичного виховання та спорту в Україні (1922 – 1941)/ Укладач та автор передмови О. Вацеба; Наук. ред. Б. Якимович. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 120 с.: іл. – (Укр.. біобібліографія. Нова серія; Ч.6).

6. Федоренко Є. У 50-ліття Шкільної ради // Українознавство. – 2003. – №4(9). – С. 378 – 380.

7. Фіцула М.М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. –

Стаття надійшла до редакції 19.12.2008

УДК 37.037-053.6

Володимир Салій, аспірант Інституту мистецтв
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В КОНТЕКСТІ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ

У статті розглянуто питання духовного розвитку підлітків засобами мистецтва. Виділено евристичну функцію художнього образу в активізації емоційного внутрішнього світу підлітків на шляху їх духовного зростання.

Ключові слова: художній образ, мистецтво, мистецька освіта, духовність, особистісне зростання.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень та публікацій. В умовах глобалізації сучасного суспільства, постійних економічних та соціальних перетворень все більш актуалізуються питання духовного розвитку молоді. Духовні виміри становлення особистості пов’язуються з її внутрішнім світом: утвердженням моральних цінностей, формуванням естетичних ідеалів, розвитком здатності до самопізнання, самовдосконалення, самореалізації. Тож, розвиток духовності як

стрижня внутрішнього світу людини, є одним із найголовніших завдань сучасної мистецької освіти.

Феномен духовності акумулює багатовіковий досвід теорій, поглядів, ідей, які допомагають особистості виробити власну палітру ставлень до навколишнього світу й до самого себе. Глибинність та багатогранність цієї категорії репрезентує багатоваріантний спектр філософських уявлень про духовність, зумовлених порядком зміни “великих парадигм”: первинність духовного начала у суспільному житті (Платон),